

AŞKIN KADERİNİ TARİH VE EFSANE Mİ YOKSA HAYAT MI BELİRLER?

Eda SARAÇ

Khas İngilizce okutmanı

İstanbul. 30 yıl önce. Bir baba ve bir oğul. Batı'nın ve Doğu'nun iki temel efsanesi. Babayı öldürmek, oğulu öldürmek. Baba çok otoriter, oğul ise özgür bir birey olmaya çalışıyor. Kitapta onlar hikâye edilirken, sahneye tarih ve eski hikâyeler anlatan bir kadın giriyor; böylece kitap masal ve efsaneler içinde aşka bulanıyor.

Nobel ödüllü yazar Orhan Pamuk, *Kafamda Bir Tuhafluk* adlı romanından sonra arayış çok açmadan, renklerle ilgili olan takıntısını, başlığında da anlayabileceğimiz üzere *Kırmızı Saçlı Kadın* romanıyla okurlarına gösterdi. Bu kez romanda ana kahramanımız, ustasıyla beraber su bulma amacıyla kuyu açan Cem. Cem ve ustası Mahmut, 80'li yılların İstanbulu'nda aslında çok da sağlıklı olmadığını hissettiğimiz bir baba oğul ilişkisi kuruyorlar. Böyle hissediyoruz, çünkü Cem'in biyolojik babasıyla olan ilişkisi de sorunlu. Cem, babasında eksikliğini hissettiklerini Mahmut Usta'da bulmaya çalışırken usta ile arasında bir gerilimin ortaya çıkmasına ve ustaya içerlemesine sebep oluyor.

Bu kez Pamuk, kitabında okurunun anne kucagından çıkıp bir yetişkin olma sürecine giden evrelerini incelemiştir. Bunu yaparken İran'ın kadim hikâyelerinden de, Kral Oidipus'dan da, Freud'dan da, Sophokles'den de faydalanıyor. Kitapta gülümseten ve Türkiye'deki yaşantımıza dair tespitlerde bulunulan yerler de var.

“...Sen de kendine başka bir baba bul. Herkesin babası çoktur bu ülkede. Devlet baba, Allah baba, paşa baba, mafya babası. Burada kimse babasız yaşayamaz.”

Pamuk; baba oğul ikilisinin gerilimli iktidar ilişkisi bağlamında bütün bir ülkenin halet-i ruhiyesine uzanmaya çalışıyor. İstanbul'un inşaat furiasıyla nasıl yağmalandığının yazar olarak farkında olduğunu eleştirel bir gözle okuruna hissettiriyor. Pamuk bunu okuruna hissettirirken maziye duyduğu özlemi duygusallığa çok kapılmadan yapmaya çalışmış.

Pamuk'un sanat tarihine ve Doğu'nun masallarına olan merakıyla oluşturduğu bu kitap, aslında insan hayatının en temel merkezine uzanıyor yani insanın anne babasıyla olan ilişkisine. Kitabı okurken bu ilişkinin hiçbir zaman mükemmel olmayacağı zihnimize net bir şekilde işleniyor ve hayatınızın seyrini de aslında bu ilişkinin temellendirdiğini anlıyorsunuz. Pamuk, İran edebiyatına ve kadim öykülerine olan merakının ilk ipuçlarını aslında Benim Adım Kırmızı'da vermişti. Bu kez, İran edebiyatından ve kadim öykülerinden alıyor hikâye gücünü ve tartışma konusu olan sorular, aslında birbirini besliyor.

"Var olabilmek için baba mı oğlunu yok etmelidir, yoksa oğul mu babayı öldürmelidir?"

Bu temelde işlenen konu, kendisini çok geçmeden baba ile oğul arasında paylaşamayan bir kadının varlığına ve ardından da yasak aşka götürüyor. Baba ile oğul arasında bir gerginlik unsuru olmaya devam ediyor roman boyunca. Ancak bu noktada, bu gerginliğin sebebi biraz daha örtülü bir biçimde anlatılsaymış, kitapta 'merak ve gizem' unsurları korunabilirmiş. Bu kadar açık ve net bir biçimde anlatılması, okuru tahmin etme imkânından mahrum bırakmış. Oysa ki, merak ve gizem unsurları bir okur için roman okuma sürecinde tansiyonu yüksek tutan bir hissiyat olarak önem kazanır.

Pamuk'la ilgili olarak takdir edilebilecek bir husus; kitabını, kahramanlarını ve dahi kahramanlarının mesleklerini kurgularken ve yazarken dersine iyi çalışması. Kitap çıktıktan sonra verdiği röportajlardan da, kitabın öyküsünün ve saha çalışmasının 28 yıl geriye, 1988 yılına dayandığını öğreniyoruz.

Pamuk, Heybeliada'da sayfiye evinde yaşarken, kuyu açan bir usta ile çırağına rastlıyor ve onlarla röportaj yapıyor. Bu röportaj sonrasında, ustayla çırağının üzerinde düşünmeye başlayan Pamuk'un romanını yazma süreci, 2015 yılında gerçekleşmiş. Kuyu kazıcılığı dışında, başka eski ve kaybolmaya yüz tutmuş mesleklerden de bahsediyor romanında.

Bu maziye bakışını ve özlemini fazla duygusal anlatması, okuru gülümsetiyor ve hemen ardından da İstanbul'un geçmişi hakkında düşünmeye yönlendiriyor. Pamuk bu tutumuyla, -yazımın başında İstanbul'un inşaat furiasıyla nasıl yağmalandığını örnek olarak verdiğim gibi- ülkesinde olan bitenlerden haberdar olduğunu da okuruna hissettiriyor. Belki de, kendisine sık sık duyarsız olduğu yönünde yöneltilen eleştirileri karşılıksız bırakmak istemedi ve böyle bir yönleme başvurdu.

Romanını okurken, en azından çocukluğunu ve ilk gençliğini geçirdiği İstanbul'a duyduğu özlemi net bir şekilde hissedebiliyoruz. Pamuk'un, İstanbul ve kendi gençliği ile kurduğu dünyasını yazdığı her romana yedirmesi de artık yazarlığının belirgin, karakteristik özelliklerinden biri haline gelmiş durumda. Rastgele bir sayfayı açıp okusak dahi, romanın gidişatından ve de kahramanlarının iç dünyalarına dair ipuçlarından kitabın Pamuk tarafından yazıldığını anlayabiliriz. Okurda farkındalık yaratması ve üslubundan fark edilmesi, yazarın kariyerini değerli kılan mihenk taşlarından bir diğeri olarak net edilebilir. Pamuk, Nobel ödülünü aldıktan sonra yazdığı kitaplarda, kendi kültürüne ve dünyasına çekildi. Kafamda Bir Tuhaflık'tan sonra yazdığı Kırmızı Saçlı Kadın'la da bunu yeniden kanıtıyor. Öte yandan, Benim Adım Kırmızı'dan sonra yazdığı bir başka kitapla da, renk duygusunu ve tutkusunu ortaya koyuyor. Burada, yazarın gençken ressam olma isteğini, romanlarında yer yer renk duygusuna yer vermesiyle anlıyoruz.

Pamuk'un kendisini ve duygu dünyasını okura açtığı, içtenlikle sunduğu kitaplar bana değerli ve sahici geliyor. Nobel ödüllü bir yazarı ana dilinde okumak da ayrı bir keyif. Kendimizi Cem'in, babasının, ustasının ve kırmızı saçlı kadınının dünyasına bırakabiliriz o halde.

Kitabın ilk cümlesi

Aslında yazar olmak istiyordum. Ama anlatacağım olaylardan sonra jeoloji mühendisi ve müteahhit oldum...

Kitabın son cümlesi

...Bitince kapağına bu resmi koyar, biraz da güzel ananın gençliğini anlatırsın. Bu kadın, bak, biraz benziyor bana. Tabii romanına nasıl başlayacağını sen daha iyi bilirsin ama kitabın, benim son sahnedeki monologlarım gibi hem içten hem de bir masal gibi olmalı. Hem yaşanmış bir hikâye gibi sahici, hem de bir efsane gibi tanıdık olmalı. O zaman yalnız hakim değil herkes anlar seni. Unutma, aslında baban da yazar olmak istemişti.
Ocak-Aralık 2015

Ressam olmak istedi, yazar oldu

Orhan Pamuk 1952 yılında İstanbul'da doğdu. Kalabalık bir aileden gelen Pamuk, 22 yaşına kadar hayatını yoğun bir şekilde resim yaparak ve ileride ressam olacağını düşleyerek geçirdi. İstanbul Robert Koleji'nden mezun olduktan sonra İstanbul Teknik Üniversitesi'nde üç yıl mimarlık okudu. Fakat mimar ve ressam olamayacağını anladıktan sonra okulu yarıda bırakıp İstanbul Üniversitesi gazetecilik bölümüne başladı ve oradan mezun oldu. Mezun olduktan sonra romancı olmaya karar verdi ve kendini eve kapatarak yazmaya başladı. İlk kitabı *Cevdet Bey ve Oğulları* 1982 yılında yayınlandı ve Orhan Kemal Roman Ödülü'ne layık görüldü. Pamuk, 2006 yılında kazandığı Nobel Edebiyat Ödülü ile Nobel Ödülü kazanan ilk Türk vatandaşı olarak tarihe geçmiştir.

34 yıldır yazıyor

Cevdet Bey ve Oğulları (1982), *Sessiz Ev* (1983), *Beyaz Kale* (1985), *Kara Kitap* (1990), *Yeni Hayat* (1994), *Benim Adım Kırmızı* (1998), *Öteki Renkler* (1999), *Kar* (2002), *İstanbul-Hatıralar ve Şehir* (2003), *Masumiyet Müzesi* (2008), *Kafamda Bir Tuhafılık* (2014), *Kırmızı Saçlı Kadın* (2016)

Kitap Aslı'ya atfedilmiş

“Babasını öldüren, annesiyle yatan, Sphinks'in kördüğümünü çözen Oidipus! Bu üçlü yazgının anlamı nedir? İranlılar arasında yaygın eski bir inanca göre, yüce bir bilge fücurla peydahlanmalıdır.”

Nietzsche, Tragedya'nın Doğuşu

“Oidipus: Çok eskiden işlenmiş bir suçun izlerini nasıl bulabiliriz?”

Sophokles, Kral Oidipus

“Tıpkı babasız bir oğul gibi, oğulsuz bir babayı da kimse basmaz bağrına.”

Firdevsi, Şehname